

การศึกษา

องค์ความรู้
ภาษา-วัฒนธรรม
โดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภา

ภาวะ

คำว่า ภาวะ มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่า *ความมี, ความเป็น, ความปรากฏ, เช่น ภาวะน้ำท่วม ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ*

ในทางวิทยาศาสตร์มีการนำคำว่า “ภาวะ” ไปใช้ในการบัญญัติศัพท์อยู่หลายคำ โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์หรือการอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ในระบบนิเวศ ดังตัวอย่างศัพท์ปฐพีศาสตร์ที่คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ปฐพีศาสตร์ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ให้คำนิยามไว้ดังนี้

ภาวะเป็นกลาง (neutralism) หมายถึง การอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตที่แตกต่างกัน ๒ ชนิด ในระบบนิเวศเดียวกัน โดยไม่มีอิทธิพลต่อกัน
ภาวะพึ่งพากัน (mutualism) หมายถึง การอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตที่ต่างกัน ๒ ชนิดอย่างใกล้ชิด และมีผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น ไรโซเบียมกับพืชตระกูลถั่ว **ภาวะยับยั้ง (antibiosis)** หมายถึง การที่สิ่งมีชีวิตหลายชนิดอยู่ร่วมกันโดยสิ่งมีชีวิตหนึ่งสร้างสารประกอบซึ่งเป็นอันตราย

ต่อสิ่งมีชีวิตอื่น **ภาวะพึ่งพาร่วม (associative symbiosis)** หมายถึง ความสัมพันธ์ค่อนข้างใกล้ชิดระหว่างสิ่งมีชีวิต ๒ ชนิดที่อาศัยอยู่ร่วมกัน และต่างได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยกลไกหรือกระบวนการเฉพาะ เช่น แบคทีเรีย *Azospirillum* sp. ในรากข้าวโพด
ภาวะอิงอาศัย (commensalism) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต ๒ ชนิด ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์ อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ เช่น กล้ายไม้บนต้นไม้ **ภาวะปรสิต, ภาวะเบียน (parasitism)** หมายถึง การอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตตั้งแต่ ๒ ชนิดขึ้นไป โดยสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง (ผู้เบียดเบียน) ได้รับประโยชน์ แต่สิ่งมีชีวิตอีกชนิดหนึ่ง (ผู้ให้อาศัย) เสียประโยชน์ **ภาวะอยู่ร่วมกัน (symbiosis)** หมายถึง การอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตต่างชนิด ซึ่งต่างมีความสัมพันธ์ และ/หรือ มีบทบาทต่อกันในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง คือ อยู่ร่วมกันแบบภาวะอิงอาศัย ภาวะพึ่งพากัน หรือภาวะปรสิต.

อารี พลดี